

Nr 46.

Utlåtande i anledning av dets Kungl. Maj:ts proposition med förslag till prisregleringslag, dets ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 maj 1947 dagtecknad proposition, nr 257, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

(Gällande lag:¹)

**Prisregleringslag den 30
juni 1942.**

Inledande bestämmelser.

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, att vad i 2—10 §§ stadgas skall äga tillämpning; dock må förordnande, som nu sagts, ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

Prisregleringslag.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, att vad i 3—11 §§ stadgas skall äga tillämpning; dock må förordnande, som nu sagts, ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

¹ Senaste lydelse av prisregleringslagen se SFS 1945: 203.

(Gällande lag:)

1 a §.

Med tjänst avses i denna lag sådan tjänst som någon, yrkesmässigt eller eljest, såsom företagare utför åt annan.

Lika med utförande av tjänst skall anses dels utövande av sådan hotell- eller pensionatrörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd, dels ock upplåtelse av rätt att nyttja förnödenhet.

Lika med försäljning av förnödenhet skall anses överlåtelse eller upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, så ock upplåtelse av rättighet att å fastighet avverka skog eller att där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning.

Om prisreglering.

2 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst skall vara skyldig

1) att ofördröjligen anmäla det pris, som han tillämpat för förnödenheten eller tjänsten å dag som i föreskriften anges;

2) att varje gång höjning av priset vidtages ofördröjligen anmäla prishöjningen; eller

3) att minst en vecka innan höjning av priset är avsedd att vidtagas anmäla den tillärnade prishöjningen och skälen därtill.

Den som meddelat föreskrift om anmälningsskyldighet äger bestämma till vilken myndighet anmälan skall göras.

(Förslag:)

2 §.

Med tjänst avses i denna lag sådan tjänst som någon, yrkesmässigt eller eljest, såsom företagare utför åt annan.

Lika med utförande av tjänst skall anses dels utövande av sådan hotell- eller pensionatrörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd, dels ock upplåtelse av rätt att nyttja förnödenhet.

Lika med försäljning av förnödenhet skall anses överlåtelse eller upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, så ock upplåtelse av rättighet att å fastighet avverka skog eller att där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning.

Om prisreglering.

(Gällande lag:¹)

(Förslag:)

2 a §.

1 m o m. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenhet eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat (prisstopp). Sker efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga.

Föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst *tre* månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst *tre* månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

2 m o m. *Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att förnödenhet, som är avsedd att erhålla samma eller liknande användning som den prisreglerade förnödenheten och som icke saluförts inom landet före den dag prisstoppet föreskrevs, icke må under den tid prisstoppet är gällande försäljas eller utbjudas till avyttring med mindre priset å förnödenheten godkänts av myndighet som*

¹ Jämför 2 a § med 6 och 7 §§ i den föreslagna nya lagen.

(Gällande lag:)

(Förslag:)

Konungen bestämmer. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten.

3 mom. Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller har pris å viss förnödenhet godkänts jämligt 2 mom. och inträda därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan pris-sänkning. Förordnande som nyss sagts må meddelas beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller beträffande viss företagare. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer må ock meddela förordnande om pris-sänkning beträffande viss företagare, därest för honom gällande stoppris väsentligt överstiger det gängse priset.

Förordnande som i första stycket sägs gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

3 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger fastställa visst pris, som prövas skäligen, att gälla såsom normalpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av viss tjänst.

Normalpriset må icke överskridas med mindre säljaren eller företagaren erhållit tillstånd därtill. Den som fastställt normalpriset äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja sådant tillstånd.

4 §.

Har någon till offentlig myndighet gjort särskild utfästelse beträffande

3 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger fastställa visst pris, som prövas skäligen, att gälla såsom normalpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av viss tjänst.

Normalpriset må icke överskridas med mindre säljaren eller företagaren erhållit tillstånd därtill. Den som fastställt normalpriset äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja sådant tillstånd.

4 §.

Har någon till offentlig myndighet gjort särskild utfästelse beträffande

(Gällande lag:)

högsta pris, till vilket viss förnödenhet må av honom försäljas eller viss tjänst utföras, eller eljest beträffande den ordning, i vilken försäljningen må ske eller tjänsten utföras, må priset icke överskridas eller utfästelsen eljest frångås med mindre myndigheten givit tillstånd därtill.

5 §.

Konungen äger föreskriva, att rätt att yrkesmässigt köpa eller sälja viss förnödenhet eller yrkesmässigt utföra viss tjänst skall tillkomma endast

1) den som är medlem av viss sammanslutning;

2) den som före viss dag yrkesmässigt köpt eller sålt sådan förnödenhet eller yrkesmässigt utfört sådan tjänst.

Meddelas föreskrift, som i första stycket under 1) avses, skall, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, rätt att yrkesmässigt köpa eller sälja förnödenheten eller utföra tjänsten medgivas jämväl den, som förbinder sig att ställa sig till efter rättelse de villkor som i anledning av denna lag uppställts för medlem av sammanslutningen beträffande rätten att köpa eller sälja förnödenheten eller utföra tjänsten. Föreskrift, som i första stycket under 2) avses, må meddelas endast då särskilda skäl därtill äro.

I den mån så finnes erforderligt för att hindra onödig, fördyrande mellanhandel med viss förnödenhet eller eljest för att undanröja missförhållanden inom näringslivet, vilka uppkommit i följd av de i 1 § angivna utomordentliga förhållandena och medföra onödig stegring av priset å viss förnödenhet eller tjänst, äger Konungen meddela föreskrift om be-

(Förslag:)

högsta pris, till vilket viss förnödenhet må av honom försäljas eller viss tjänst utföras, eller eljest beträffande den ordning, i vilken försäljningen må ske eller tjänsten utföras, må priset icke överskridas eller utfästelsen eljest frångås med mindre myndigheten givit tillstånd därtill.

5 §.

Konungen äger föreskriva, att rätt att yrkesmässigt köpa eller sälja viss förnödenhet eller yrkesmässigt utföra viss tjänst skall tillkomma endast

1) den som är medlem av viss sammanslutning;

2) den som före viss dag yrkesmässigt köpt eller sålt sådan förnödenhet eller yrkesmässigt utfört sådan tjänst.

Meddelas föreskrift, som i första stycket under 1) avses, skall, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, rätt att yrkesmässigt köpa eller sälja förnödenheten eller utföra tjänsten medgivas jämväl den, som förbinder sig att ställa sig till efter rättelse de villkor som i anledning av denna lag uppställts för medlem av sammanslutningen beträffande rätten att köpa eller sälja förnödenheten eller utföra tjänsten. Föreskrift, som i första stycket under 2) avses, må meddelas endast då särskilda skäl därtill äro.

I den mån så finnes erforderligt för att hindra onödig, fördyrande mellanhandel med viss förnödenhet eller eljest för att undanröja missförhållanden inom näringslivet, vilka uppkommit i följd av de i 1 § angivna utomordentliga förhållandena och medföra onödig stegring av priset å viss förnödenhet eller tjänst, äger Konungen meddela föreskrift om be-

(Gällande lag:)

gränsning på annat sätt än förut i denna paragraf är sagt av rätten att yrkesmässigt köpa eller sälja förnödenheten eller yrkesmässigt utföra tjänsten.

(Förslag:)

gränsning på annat sätt än förut i denna paragraf är sagt av rätten att yrkesmässigt köpa eller sälja förnödenheten eller yrkesmässigt utföra tjänsten.

6 §.

1 m o m. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenhet eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat (p r i s s t o p p). Sker efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga.

Föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till pris-höjning.

2 m o m. Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst och finnes därefter priset vara högre än som kan anses skäligt, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om skälig sänkning av priset. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträf-

(Gällande lag:)

(Förslag:)

fande allenast viss säljare eller företagare.

Förordnande som i första stycket sägs gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

7 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att *viss förnödenhet* icke må försälas eller *saluhållas* eller *viss tjänst utföras* eller *erbjudas* med mindre priset å förnödenheten eller *tjänsten* godkänts av myndighet som Konungen bestämmer. *Sådan föreskrift må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.* Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten.

Har pris godkänts jämlikt första stycket och inträda därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Dyligt förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

6 §.

Ej må någon vid överlåtelse av förnödenhet eller vid utförande av *tjänst taga* eller träffa avtal om vederlag, som i märklig mån överstiger det i allmänhet tillämpade priset eller som eljest är att anse såsom oskäligt med hänsyn till säljarens eller företagarens självkostnad och de grunder i övrigt, som allmänt tillämpas vid prissättning å liknande slag av förnödenheter eller tjänster.

Ej heller må någon *utbjuda* förnödenheten *till avyttring* mot vederlag,

8 §.

Ej må någon vid överlåtelse av förnödenhet eller vid utförande av *tjänst uppbara*, träffa avtal om eller *kräva* vederlag, som i märklig mån överstiger det i allmänhet tillämpade priset eller som eljest är att anse såsom oskäligt med hänsyn till säljarens eller företagarens självkostnad och de grunder i övrigt, som allmänt tillämpas vid prissättning å liknande slag av förnödenheter eller tjänster.

Ej heller må någon *saluhålla* förnödenheten mot vederlag, som i första

(Gällande lag:)

som i första stycket sägs, eller erbjuda sig att utföra tjänsten mot sådant vederlag.

7 §.

Får enligt denna lag visst pris för förnödenhet eller tjänst icke överskridas, må ej, i vidare mån än som örensstämmer med offentlig myndighets anordning, såsom villkor för förnödenhetens försäljning eller tjänstens utförande fordras, att jämväl annan förnödenhet inköpes eller annan tjänst tages i anspråk, ej heller att eljest avtal slutes eller förbindelse avges rörande annat än det parti av förnödenheten eller den tjänst varom fråga är.

Om uppgiftsskyldighet.

8 §.

Myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva skyldighet för den, som yrkesmässigt köper eller säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst, att på anfordran av den myndighet, som meddelat föreskriften, eller annan myndighet, som därvid bestämts,

1) lämna de uppgifter myndigheten finner erforderliga för utövning av den priskontrollerande verksamhet, som åligger myndigheten;

2) för kontroll av lämnade uppgifter eller tillämpade priser förete handelsböcker och affärshandlingar för myndigheten.

Försummar någon efter anfordran, varom ovan sägs, att fullgöra vad honom i följd därav åligger, äger myndighet som meddelat föreskriften förelägga honom vite. Länsstyrelse äger i förekommande fall förordna om uttagande av sådant vite.

(Förslag:)

stycket sägs, eller erbjuda sig att utföra tjänsten mot sådant vederlag.

9 §.

Får enligt denna lag visst pris för förnödenhet eller tjänst icke överskridas, må ej, i vidare mån än som örensstämmer med offentlig myndighets anordning, såsom villkor för förnödenhetens försäljning eller tjänstens utförande fordras, att jämväl annan förnödenhet inköpes eller annan tjänst tages i anspråk, ej heller att eljest avtal slutes eller förbindelse avges rörande annat än det parti av förnödenheten eller den tjänst varom fråga är.

Om uppgiftsskyldighet.

10 §.

Myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva skyldighet för den, som yrkesmässigt köper eller säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst, att på anfordran av den myndighet, som meddelat föreskriften, eller annan myndighet, som därvid bestämts,

1) lämna de uppgifter myndigheten finner erforderliga för utövning av den priskontrollerande verksamhet, som åligger myndigheten;

2) för kontroll av lämnade uppgifter eller tillämpade priser förete handelsböcker och affärshandlingar för myndigheten.

Försummar någon efter anfordran, varom ovan sägs, att fullgöra vad honom i följd därav åligger, äger myndighet som meddelat föreskriften förelägga honom vite. Länsstyrelse äger i förekommande fall förordna om uttagande av sådant vite.

(Gällande lag:)

(Förslag:)

9 §.

Det åligger envar att, vid förfrågan av länsstyrelse eller polismyndighet eller annan myndighet som Konungen bestämmer, lämna uppgift, huruvida och i vilken myckenhet han innehar viss förnödenhet av vikt för befolkningen eller produktionen.

Vägrar någon att lämna begärd uppgift eller finnes skälig anledning misstänka, att han söker vilseleda myndighet i fråga om sitt innehav av förnödenheten, må undersökning verkställas av kontor, lagerlokal eller annan lägenhet, varöver han förfogar, så ock granskning ske av hans handelsböcker och affärshandlingar. I fråga om befogenhet att besluta angående undersökning eller granskning, som nu nämnts, samt beträffande tid, då undersökning må äga rum, och förfarandet därvid skola bestämmelserna angående husrannsakan äga tillämpning.

Särskilda bestämmelser.

10 §.

Myndighet som Konungen bestämmer äger beträffande yrkesmässig försäljning av viss förnödenhet meddela särskilda bestämmelser angående skyldighet att å försäljningsställe hava anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet samt angående skyldighet att sälja förnödenheten efter vikt eller mått eller, där förnödenheten saluföres förpackad, i förpackningar märkta på visst sätt, så ock annan dylik bestämmelse, som må vara ägnad att motverka oskälig prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av förnödenheten.

Särskilda bestämmelser.

11 §.

Myndighet som Konungen bestämmer äger beträffande yrkesmässig försäljning av viss förnödenhet meddela särskilda bestämmelser angående skyldighet att å försäljningsställe hava anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet samt angående skyldighet att sälja förnödenheten efter vikt eller mått eller, där förnödenheten saluföres förpackad, i förpackningar märkta på visst sätt, så ock annan dylik bestämmelse, som må vara ägnad att motverka oskälig prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av förnödenheten.

(Gällande lag:¹)

Vad i första stycket är stadgat skall i tillämpliga delar gälla även i fråga om yrkesmässigt utförande av viss tjänst.

Ansvarsbestämmelser m. m.

11 §.

1 m o m. Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse såsom grovt, med fängelse eller straffarbete i högst två år straffes

1) den som underlåtit att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrivits jämlikt 2 §, eller som vid fullgörande av anmälningsskyldigheten lämnat medvetet oriktig uppgift eller som, med vetskap om att prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller att visst pris å förnödenhet godkänts jämlikt 2 a § 2 mom. eller att prissänkning beträffande viss förnödenhet eller tjänst föreskrivits jämlikt 2 a § 3 mom., utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten till högre pris än det sålunda fastställda eller i återförsäljningssyfte för densamma betalat eller förklarat sig villig att betala sådant pris eller för utförande av tjänsten uppburit eller krävt högre pris än det fastställda eller som, med vetskap om att föreskrift enligt 2 a § 2 mom. meddelats beträffande viss förnödenhet, brutit mot föreskriften;

2) den som, med vetskap om att normalpris gäller å viss förnödenhet eller tjänst, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten för högre pris eller i återförsäljningssyfte för

(Förslag:)

Vad i första stycket är stadgat skall i tillämpliga delar gälla även i fråga om yrkesmässigt utförande av viss tjänst.

Ansvarsbestämmelser m. m.

12 §.

1 m o m. Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse såsom grovt, med fängelse eller straffarbete i högst två år straffes

1) den som, med vetskap om att normalpris gäller å viss förnödenhet eller tjänst, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten för högre pris eller i återförsäljningssyfte för

¹ Jämför 11 § 1 mom. 1) med 12 § 1 mom. 5) och 6) i den föreslagna nya lagen.

(Gällande lag:)

densamma betalat eller förklarat sig villig att betala högre pris eller för utförande av tjänsten uppburit eller krävt högre belopp;

3) den som, efter avgivande av sådan utfästelse beträffande förnödenhet eller tjänst som i 4 § sägs, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten till högre pris än det utfästa eller eljest i strid mot utfästelsen eller som, med vetskap om utfästelsen, i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten i strid mot utfästelsen;

4) den som med vetskap om föreskrift, som jämlikt 5 § meddelats angående rätten att köpa viss förnödenhet, eller om villkor, som i anledning av denna lag uppställts för rätten att köpa förnödenheten, köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten i strid mot föreskriften eller villkoret;

5) den som med vetskap om föreskrift, som jämlikt 5 § meddelats angående rätten att sälja viss förnödenhet eller utföra viss tjänst, eller om villkor, som i anledning av denna lag uppställts för rätten att sälja förnödenheten eller utföra tjänsten, försålt eller saluhållit eller i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten i strid mot föreskriften eller villkoret;

(Förslag:)

densamma betalat eller förklarat sig villig att betala högre pris eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten för högre belopp;

2) den som, efter avgivande av sådan utfästelse beträffande förnödenhet eller tjänst som i 4 § sägs, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten till högre pris än det utfästa eller eljest i strid mot utfästelsen eller som, med vetskap om utfästelsen, i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten i strid mot utfästelsen;

3) den som med vetskap om föreskrift, som jämlikt 5 § meddelats angående rätten att köpa viss förnödenhet, eller om villkor, som i anledning av denna lag uppställts för rätten att köpa förnödenheten, köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten i strid mot föreskriften eller villkoret;

4) den som med vetskap om föreskrift, som jämlikt 5 § meddelats angående rätten att sälja viss förnödenhet eller utföra viss tjänst, eller om villkor, som i anledning av denna lag uppställts för rätten att sälja förnödenheten eller utföra tjänsten, försålt eller saluhållit eller i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten i strid mot föreskriften eller villkoret;

5) den som, med vetskap om att prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller att pris-sänkning beträffande viss förnödenhet eller tjänst föreskrivits jämlikt 6 § 2 mom., utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten till högre

(Gällande lag:)

(Förslag:)

pris än det sålunda fastställda eller i återförsäljningssyfte för densamma betalat eller förklarat sig villig att betala sådant pris eller *utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten till* högre pris än det fastställda;

6) den som, med vetskap om att visst pris å förnödenhet *eller tjänst* godkänts jämlikt 7 § eller att pris-sänkning beträffande viss förnödenhet *eller tjänst* föreskrivits jämlikt *samma paragraf*, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten till högre pris än det sålunda fastställda eller i återförsäljningssyfte för densamma betalat eller förklarat sig villig att betala sådant pris eller *utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten till* högre pris än det fastställda eller som, med vetskap om att föreskrift enligt 7 § meddelats beträffande viss förnödenhet *eller tjänst*, brutit mot föreskriften;

6) den som försålt eller saluhållit eller i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenhet eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänst mot vederlag, som i 6 § sägs;

7) den som försålt eller saluhållit eller i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenhet eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänst under villkor, som jämlikt 7 § icke må uppställas;

8) den som vid lämnande av uppgift, som i 8 eller 9 § avses, *eller i samband med undersökning eller granskning, som avses i sistnämnda paragraf*, sökt vilseleda myndighet.

7) den som försålt eller saluhållit eller i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenhet eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänst mot vederlag, som i 8 § sägs;

8) den som försålt eller saluhållit eller i återförsäljningssyfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenhet eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänst under villkor, som jämlikt 9 § icke må uppställas;

9) den som vid lämnande av uppgift, som i 10 § avses, sökt vilseleda myndighet.

Lika med den, som försålt eller saluhållit förnödenhet till för högt pris eller som utfört eller erbjudit sig att utföra tjänst till sådant pris, skall

(Gällande lag:)

(Förslag:)

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen avsett att bereda sig otillbörlig vinst av betydande storlek.

2 mom. Lika med den, som försålt eller saluhållit förnödenhet till för högt pris eller som för utförande av tjänst uppburit eller krävt för högt belopp eller som för köp av förnödenhet betalat eller förklarat sig villig att betala för högt pris, skall anses den, som för förnödenheten eller tjänsten uppburit, krävt, betalat eller förklarat sig villig att betala i annat än penningar utgående vederlag till värde uppenbarligen överstigande det tillåtna priset. Lika med förvärv i återförsäljningssyfte skall anses förvärv i syfte att använda förnödenheten i yrkesmässig förvärvsverksamhet.

Ej må köpare i andra fall än förut angivits dömas för delaktighet i av säljare begånget brott som i 1 mom. under 1), 2), 3), 5), 6) eller 7) avses, där ej köparen uppsåtligen förlett säljaren till brottet. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande den, som erlagt eller förbundit sig att erlagga betalning för tjänst som i 1 mom. under 1), 2), 3), 5), 6) eller 7) avses, så ock i fråga om säljares delaktighet i sådant av köpare begånget brott som i 1 mom. under 4) avses.

3 mom. Fälles någon till straff enligt 1 mom. eller 2 mom. första stycket, skall domstolen tillika förplikta honom att utgiva värdet av taget eller avtalat vederlag eller värdet av för-

anses den, som för försåld förnödenhet eller utförd tjänst krävt för högt pris.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningsmannen avsett att bereda sig otillbörlig vinst av betydande storlek.

2 mom. Lika med den, som försålt eller saluhållit förnödenhet till för högt pris eller som utfört eller erbjudit sig att utföra tjänst till för högt belopp eller som för försåld förnödenhet eller utförd tjänst krävt för högt pris eller som för köp av förnödenhet betalat eller förklarat sig villig att betala för högt pris, skall anses den, som för förnödenheten eller tjänsten uppburit, krävt, betalat eller förklarat sig villig att betala i annat än penningar utgående vederlag till värde uppenbarligen överstigande det tillåtna priset. Lika med förvärv i återförsäljningssyfte skall anses förvärv i syfte att använda förnödenheten i yrkesmässig förvärvsverksamhet.

Ej må köpare i andra fall än förut angivits dömas för delaktighet i av säljare begånget brott som i 1 mom. under 1), 2), 4), 5), 6), 7) eller 8) avses, där ej köparen uppsåtligen förlett säljaren till brottet. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande den, som erlagt eller förbundit sig att erlagga betalning för tjänst som i 1 mom. under 1), 2), 4), 5), 6), 7) eller 8) avses, så ock i fråga om säljares delaktighet i sådant av köpare begånget brott som i 1 mom. under 3) avses.

3 mom. Fälles någon till straff enligt 1 mom. eller 2 mom. första stycket, skall domstolen tillika förplikta honom att utgiva värdet av uppburit eller avtalat vederlag; dock

(Gällande lag:)

nödenhet som undanhållits; dock att, i den mån särskilda förhållanden därtill föranleda, nedsättning må ske av det värde som skall utgivas.

12 §.

Åsidosätter någon bestämmelse, som meddelats jämlikt 10 §, straffes med böter från och med två till och med trehundra kronor.

13 §.

Vad som med stöd av bestämmelserna i denna lag inhämtats genom anmälan eller uppgift eller vid granskning av handelsböcker eller affärshandlingar *eller vid undersökning, som i 9 § sägs*, må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med bestämmelserna avsedda ändamål. Bryter någon häremot, straffes med dagsböter eller fängelse.

14 §.

Brott, varom i 11 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter anmälan eller medgivande av myndighet, som Konungen bestämmer.

Brott, varom i 13 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

15 §.

Åtal för förseelse, som avses i 12 §, anhängiggöres vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

15 a §.

Vad i 17 kap. 11 § rättegångsbalken förordnas om dem som gå rättens eller länsstyrelsens bud och ärende,

(Förslag:)

att, i den mån särskilda förhållanden därtill föranleda, nedsättning må ske av det värde som skall utgivas.

13 §.

Åsidosätter någon bestämmelse, som meddelats jämlikt 11 §, straffes med böter från och med två till och med trehundra kronor.

14 §.

Vad som med stöd av bestämmelserna i denna lag inhämtats genom anmälan eller uppgift eller vid granskning av handelsböcker eller affärshandlingar må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med bestämmelserna avsedda ändamål. Bryter någon häremot, straffes med dagsböter eller fängelse.

15 §.

Brott, varom i 12 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter anmälan eller medgivande av myndighet, som Konungen bestämmer.

Brott, varom i 14 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

16 §.

Vad i 17 kap. 11 § rättegångsbalken förordnas om dem som gå rättens eller länsstyrelsens bud och ärende,

(Gällande lag:¹)

gälle ock om befattningshavare som har att öva tillsyn å efterlevnaden av denna lag.

16 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, ävensom vad någon förpliktas utgiva enligt 11 § 3 mom. tillfalla kronan.

17 §.

Över myndighets beslut jämlikt 3 § första stycket må, där Konungen så förordnat, klagan icke föras.

Beslut, som myndighet i annat fall än i första stycket avses meddelat jämlikt 3 §, så ock myndighets beslut jämlikt 2 §, 2 a §, 8 § första stycket eller 10 § skall utan hinder av förd klagan lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda förordnat.

18 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag.

(Förslag:)

gälle ock om befattningshavare som har att öva tillsyn å efterlevnaden av denna lag.

17 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, ävensom vad någon förpliktas utgiva enligt 12 § 3 mom. tillfalla kronan.

18 §.

Beslut, som myndighet meddelat jämlikt 3, 4, 6 eller 7 §, 10 § första stycket eller 11 §, skall utan hinder av förd klagan lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda förordnat.

19 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942 samt gäller till och med den 30 juni 1943.

Förordnande enligt 1 § vare ej gällande längre än lagen äger giltighet.

Föreskrift eller beslut jämlikt 2, 3, 5, 8, 9 eller 10 § eller utfästelse jämlikt 4 § skall ej gälla längre än förordnande som nyss sagts är gällande.

Föreskrift jämlikt 3 § eller utfästelse jämlikt 4 § eller sådant villkor be-

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 samt gäller till och med den 30 juni 1948.

Förordnande enligt 1 § vare ej gällande längre än lagen äger giltighet.

Föreskrift eller beslut jämlikt 3, 5, 6, 7, 10 eller 11 § eller utfästelse jämlikt 4 § skall ej gälla längre än förordnande som nyss sagts är gällande.

Föreskrift jämlikt 3, 6 eller 7 § eller utfästelse jämlikt 4 § eller sådant

¹ Jämför också övergångsbestämmelserna i lagarna den 4 juni 1943 (nr 308) och den 18 maj 1945 (nr 203) om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

(Gällande lag:)

träffande högsta pris, som i anledning av denna lag uppställts i samband med meddelande av föreskrift enligt 5 §, skall icke äga tillämpning i fråga om avtal om köp eller utförande av tjänst, som slutits innan föreskriften trädde i kraft eller utfästelsen eller villkoret blev gällande, såvida i avtalet vederlaget blivit till beloppet bestämt.

I 13 § meddelad föreskrift om tystnadsplikt och vad i lagen stadgas rörande överträdelse av samma föreskrift ävensom vad där stadgas i fråga om annat brott, som begåtts under tiden för de i lagen meddelade bestämmelsernas giltighet, skall äga tillämpning även efter det lagens bestämmelser i övrigt upphört att gälla.

Föreskrift eller beslut, som meddelats jämlikt 2, 3, 4, 8, 9 eller 11 § prisregleringslagen den 13 juni 1941, eller utfästelse, varom i 7 § samma lag förmäles, skall gälla såsom om föreskriften eller beslutet meddelats eller utfästelsen avgivits jämlikt motsvarande stadgande i denna lag.

(Förslag:)

villkor beträffande högsta pris, som i anledning av denna lag uppställts i samband med meddelande av föreskrift enligt 5 §, skall icke äga tillämpning i fråga om avtal om köp eller utförande av tjänst, som slutits innan föreskriften trädde i kraft eller utfästelsen eller villkoret blev gällande, såvida i avtalet vederlaget blivit till beloppet bestämt.

Stadgandet i 6 § 1 mom. första stycket sista punkten skall icke äga tillämpning beträffande överlåtelse av rörelse, som skett före den 29 maj 1945.

I 14 § meddelad föreskrift om tystnadsplikt och vad i lagen stadgas rörande överträdelse av samma föreskrift ävensom vad där stadgas i fråga om annat brott, som begåtts under tiden för de i lagen meddelade bestämmelsernas giltighet, skall äga tillämpning även efter det lagens bestämmelser i övrigt upphört att gälla.

Föreskrift eller beslut, som meddelats jämlikt 3, 4, 8 eller 11 § prisregleringslagen den 13 juni 1941, eller utfästelse, varom i 7 § samma lag förmäles, ävensom föreskrift eller beslut, som meddelats jämlikt 2 a, 3, 5, 8 eller 10 § prisregleringslagen den 30 juni 1942, eller utfästelse, varom i 4 § sistnämnda lag förmäles, skall gälla såsom om föreskriften eller beslutet meddelats eller utfästelsen avgivits jämlikt motsvarande stadgande i denna lag.

Före avlämnandet av propositionen nr 257 ha inom riksdagen väckts två motioner, nr 112 i första kammaren av herr *Öhman m. fl.* och nr 193 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*, om effektivisering och skärpning av den statliga priskontrollen m. m. Motionerna, som äro likalydande, ha efter hänvisning till tillfälliga utskott på grund av framställning, som gjorts

av dessa utskott med stöd av § 8 i reglementariska föreskrifter för riksdagen, av kamrarna överlämnats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet gemensamt med propositionen nr 257.

I samband med propositionen har utskottet vidare till behandling förehaft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 324 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och

inom andra kammaren

nr 478 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* samt

nr 479 av herr *Jansson* i Örebro *m. fl.*

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Motionärernas yrkanden återgivas i det följande (s. 23). I fråga om motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna.

Gällande rätt.

Nu gällande *prisregleringslag*, som utfärdades den 30 juni 1942 (nr 459), trädde i kraft den 1 juli samma år och ägde ursprungligen giltighet till och med den 30 juni 1943. Sedermera har lagen successivt förlängts på ett år i sänder, senast genom lagen den 22 mars 1946 (nr 95) om fortsatt giltighet av prisregleringslagen. Enligt sistnämnda lag äger prisregleringslagen fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1947. Genom lagar den 4 juni 1943 (nr 308) och den 18 maj 1945 (nr 203) genomfördes vissa ändringar i prisregleringslagen.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § prisregleringslagen erfordras, för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning, att särskilt förordnande därom meddelas. Genom kungörelse den 30 juni 1942 (nr 460) meddelade Konungen med riksdagens samtycke sådant förordnande att gälla från och med den 1 juli 1942 tills vidare. Förordnandet är alltjämt gällande.

Beträffande det närmare innehållet i prisregleringslagen må följande här nämnas.

I 2 a § meddelas vissa bestämmelser angående s. k. *prisstopp*. Sålunda stadgas i 2 a § 1 mom., att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller som frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenhet eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Därest efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse skett av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst, som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye

innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga.

Enligt andra stycket i förevarande moment må föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst tre månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst tre månader. Den som meddelat prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

I 2 a § 2 mom. stadgas, att om prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att förnödenhet, som är avsedd att erhålla samma eller liknande användning som den prisreglerade förnödenheten och som icke saluförts inom landet före den dag prisstoppet föreskrevs, icke må under den tid prisstoppet är gällande försäljas eller utbjudas till avyttring med mindre priset å förnödenheten godkänts av myndighet som Konungen bestämmer. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten.

Vidare stadgas i 2 a § 3 mom., att om prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller om pris å viss förnödenhet godkänts jämlikt 2 mom. och därefter inträda sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Förordnande som nyss sagts må meddelas beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller beträffande viss företagare. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer må ock meddela förordnande om prissänkning beträffande viss företagare, därest för honom gällande stoppris väsentligt överstiger det gängse priset. Förordnande som nu sagts gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

Bestämmelser rörande allmänt prisstopp ha utfärdats dels av statens pris-kontrollnämnd den 31 oktober 1942 dels ock av Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juni 1943 (nr 310) och den 25 maj 1945 (nr 209). Sistnämnda kungörelse, som trädde i kraft den 1 juni 1945 samt gällde till och med den 31 augusti 1945, har sedermera erhållit förlängd giltighet, senast genom kungörelse den 30 maj 1947 (nr 214) för tiden till och med den 30 juni 1947. Prisstoppdag är i flertalet fall den 31 oktober 1942.

I fråga om innehållet i övrigt i gällande prisregleringslag får utskottet hänvisa till redogörelsen å s. 18—20 i propositionen samt förestående lagtext.

I 5 § *allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939* stadgas, att där det för att tillgodose behov av förnödenhet, som är av vikt för befolkningen eller produktionen, eller för att bereda tillgång till förnödenhet, som är behövlig för krigsbruk eller annat ändamål av betydelse för det allmänna, finnes erforderligt, att från fastighet tillhandahålles förnödenhet, som där frambringas eller finnes tillgänglig, eller att vid fabrik eller annan anläggning tillverkas, beredes eller iståndsättes viss förnödenhet, eller där för tillgodoseende av behov som nyss är sagt eller eljest för tillgodoseende av ändamål av

betydelse för det allmänna finnes erforderligt, att med järnväg, fartyg, motorfordon eller annat transportmedel verkställes forsling för kronans räkning, allt utan att kronan i övrigt förfogar över egendomen, vare ägare eller innehavare av sådan egendom pliktig att, i den mån Konungen så föreskriver, ombesörja, att förnödenheten frambringas, tillverkas, beredes, istandsättes eller tillhandahålles eller forsling som nyss sagts verkställes, så ock vidtaga därför erforderliga åtgärder.

Priskontrollnämndens förslag.

I en den 17 februari 1947 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har *statens priskontrollnämnd* hemställt, att prisregleringsbestämmelserna måtte förlängas att gälla under ytterligare ett år och att i samband därmed vissa ändringar måtte vidtagas i nu gällande prisregleringslag. Vid skrivelsen funnos fogade förslag till ny prisregleringslag ävensom en inom priskontrollnämnden upprättad promemoria rörande de föreslagna lagändringarna.

Till stöd för sin hemställan om förlängning av lagstiftningen har nämnden anfört, att utsikterna för den ekonomiska utvecklingen under den närmaste framtiden, vilka nämnden icke ansett sig behöva närmare analysera, vore sådana, att de uppenbart motiverade fortsatt priskontroll efter sagda tidpunkt.

I sin skrivelse har nämnden vidare framhållit vissa principiella synpunkter beträffande den fortsatta priskontrollen. I detta hänseende har nämnden uttalat, att frågan om riktlinjerna för den fortsatta priskontrollen med hänsyn till föreliggande tendenser i den ekonomiska utvecklingen under senare tid i olika sammanhang varit föremål för diskussion. Nya direktiv för priskontrollen i stället för nu gällande, vilka nämnden erhållit i samband med det allmänna prisstoppets införande år 1942, hade emellertid ännu icke givits. Det föreläge sålunda ännu icke alla förutsättningar för en bedömning av vilka ändringar i prisregleringslagen som kunde komma att visa sig erforderliga vid den fortsatta priskontrollen, men nämnden hade ansett sig redan nu i sammanhang med spørsmålet om förlängning av prisregleringslagen böra till behandling upptaga frågan om sådana ändringar i prisregleringslagen, som nämnden med utgångspunkt från nu föreliggande erfarenheter och behov funnit erforderliga.

Sedan nämnden härefter erinrat om att utformningen av den fortsatta priskontrollen berörts i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, har nämnden anfört, att behovet av en prispolitik, som medgäve möjlighet att anpassa sig efter växlande förhållanden och att företaga jämkningar i prisrelationerna, bleve allt starkare ju längre man i tiden avlägsnade sig från den ursprungliga prisstoppdagen. Det vore uppenbart att ju längre tid det allmänna prisstoppet ägde bestånd, med desto större styrka måste man resa kravet på en översyn av stoppriserna i och för sig, detta även av hänsyn till rättvisa olika företagare emellan. Detta innebure, att prisstoppet måste i

större utsträckning än hittills få utnyttjas såsom ett självständigt prisregleringsinstrument, varigenom riskerna för en snedvridning av prisrelationerna komme att minskas.

Nämnden har härefter närmare behandlat de ändringar i prisregleringslagen, vilka enligt nämndens mening nu syntes erforderliga. Dessa vore av sådan omfattning, att en helt ny lag borde utfärdas. Sålunda har nämnden föreslagit, att möjligheterna att förordna om sänkning av stoppris måtte utvidgas. Såsom förutsättning för sänkning borde angivas allenast, att priset befundes vara högre än som kunde anses skäligt. I promemorian har framhållits, att mot en sådan avfattning av stadgandet torde näppeligen kunna invändas, att den vore för vidsträckt, ty jämförde man därmed formuleringen av normalprisstadgandet, funne man, att det sistnämnda såsom kriterium på normalpris endast fastslog, att det är ett pris, »som prövas skäligt». De nu nämnda sänkingsmöjligheterna borde föreligga såväl generellt beträffande viss förnödenhet eller tjänst som speciellt beträffande viss säljare eller företagare. Det kunde visserligen här möjligen invändas, att t. ex. normalprissättning i stället skulle kunna användas för att generellt sänka ett för högt stoppris, men den här skisserade sänkingsmetoden kunde i många fall vara smidigare än normalprisreglering.

Vidare har nämnden föreslagit införande av en bestämmelse om rätt att fastställa visst pris i anslutning till en genomförd spärr i utövning av viss verksamhet. Prisfastställelsen borde kunna ske, utan att några invecklade förutsättningar föreläge. Åtgärden avsåges kunna vidtagas, såväl innan en förnödenhet eller tjänst första gången tillhandahölles som efter det att förnödenheten eller tjänsten börjat tillhandahållas. Bestämmelsen, som utformats i nära anslutning till det nuvarande stadgandet i 2 a § 2 mom., skilde sig från detsamma i huvudsak därutinnan, att den även avsåge tjänst. Det förutsattes såsom självfallet, att det nya stadgandet bringades i tillämpning med varsamhet, så att några produktionshämmande verkningar ej uppkomme. Liksom den nuvarande bestämmelsen borde nämnda stadgande ej tillämpas generellt utan endast i visst fall. Avgöranderätten härvidlag borde städse tillkomma Kungl. Maj:t.

Därjämte har nämnden föreslagit vissa andra ändringar, varibland märkes, att föreskriften om längsta stopptid skulle ändras så, att nuvarande längsta prisstopptid om tre månader förlängdes till sex månader.

För närmare upplysningar om priskontrollnämndens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse å s. 20—26 i propositionen.

Yttranden över priskontrollnämndens förslag.

Över priskontrollnämndens skrivelse med därvid fogade handlingar ha efter remiss yttrande avgivits av fullmäktige i riksbanken, kommerskollegium (efter hörande av Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare), statens livsmedelskommission, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sve-

riges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, kooperativa förbundet samt landsorganisationen i Sverige.

Kommerskollegium har anfört, att kollegium vore av den uppfattningen att den allmänna priskontrollen borde avskaffas så snart varuförsörjningen och omständigheterna i övrigt det medgäve. Ett avskaffande syntes dock icke under nuvarande förhållanden möjligt.

Landsorganisationen har i sitt yttrande fört fram tanken, att i syfte att hindra illojala produktionsomläggningar stadgandet om försäljningsspärr skulle kompletteras med en befogenhet att vid behov ålägga viss producent att tillverka viss vara till fastställt pris. Ett dylikt stadgande vore inrymt t. ex. i den norska prisregleringslagen. En föreskrift om produktionstvång i exceptionella fall borde för att bli effektiv kompletteras med ett stadgande om straffpåföljd. Det kunde vidare ifrågasättas, huruvida inte staten borde utrustas med befogenhet att driva tillverkningen i egen regi, ifall företagaren vägrade fortsätta att producera ur folkhushållets synpunkt viktiga förnödenheter till priser, som tillförsäkrade honom skälig vinst.

I övrigt får utskottet hänvisa till de redogörelser för remissyttrandenas innehåll, som återfinnas i propositionen å s. 21 och 26—32.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, har till en början framhållit, att då en lagstiftning på förevarande område uppenbarligen vore erforderlig jämväl efter utgången av juni månad 1947, då giltighetstiden för nu gällande prisregleringslag utlöpte, en förlängning av giltighetstiden, förslagsvis till och med den 30 juni 1948, borde ske.

Departementschefen har vidare anfört:

»I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har jag vid framläggandet av finansplanen för nästkommande budgetår berört jämväl frågan, i vad mån åtgärder kunde vidtagas i syfte att hålla prisnivån i stort sett oförändrad. I detta hänseende uttalade jag, att riktlinjen icke kunde bli någon annan än den, att den stabilitet i priserna, som praktiskt taget förelagat under de sist förflutna fyra åren skulle upprätthållas, vilket emellertid icke behövde innebära, att jämkningar skulle vara uteslutna när särskilda omständigheter förändrat förutsättningarna för produktionen eller när det kunde visas att produktionen av vissa standardvaror försvårades och övergången till mera lyxbetonad tillverkning blivit alltför lockande vid gällande prisrelationer. Enligt vad jag vidare uttalade finge den förstärkning av kontrollen, som kunde bli behövlig, icke utgöra ett avgörande hinder för en politik, som också i fråga om prisregleringen sökte anpassa sig efter växlande förhållanden. Även vid senare tillfällen, då den ekonomiska politiken varit under diskussion, har vikten av en effektiviserad priskontroll från min sida understrukits.

De av priskontrollnämnden föreslagna ändringarna i gällande bestämmelser

rörande prisregleringen avse i främsta rummet att bereda ökade möjligheter till *dels* sänkning av stoppris och *dels* prisfastställelse i anslutning till en spärr i utövning av viss verksamhet.

Vad först angår möjligheterna att sänka stoppris äro desamma för närvarande begränsade till vissa undantagsfall. Sålunda erfordras antingen att efter stopprisets införande sådana på prisbildningen inverkan förhållanden inträffat, att priset skäligen bör sänkas, eller att stoppriset hos en viss företagare väsentligt överstiger det gängse priset. Enligt priskontrollnämndens förslag skola dessa bestämmelser ersättas med ett generellt stadgande om rätt för den prisövervakande myndigheten att förordna om sänkning av stoppris så snart detta befinnes vara högre än som kan anses skäligt. Ett sådant förordnande skall enligt förslaget jämväl kunna utfärdas allenast i fråga om viss säljare eller företagare.

Beträffande den av nämnden föreslagna bestämmelsen om prisfastställelse i anslutning till en spärr i utövning av viss verksamhet torde jag få erinra om att sådan spärr enligt gällande lagstiftning kan föreskrivas endast såvitt angår förnödenhet, som är avsedd att erhålla samma eller liknande användning som annan prisstoppad förnödenhet och som icke saluförts före prisstoppets införande. I detta hänseende innebär priskontrollnämndens ändringsförslag såvitt angår förnödenheter, att föreskrift skall kunna meddelas därom, att viss förnödenhet icke må försäljas eller saluhållas utan att priset å förnödenheten dessförinnan godkänts. Sådant föreskrift må jämväl kunna meddelas allenast beträffande viss säljare. Därjämte innebär nämndens förslag, att vad nu sagts i fråga om förnödenhet skall äga motsvarande tillämpning beträffande utförande av eller erbjudande att utföra viss tjänst.

Under remissbehandlingen av priskontrollnämndens framställning ha olika uppfattningar kommit till synes rörande lämpligheten av att genomföra de utav nämnden föreslagna skärpningarna i priskontrollen. Sålunda ha flera näringsorganisationer avstyrkt förslagen i fråga under motivering bland annat att desamma syntes onödiga och att i stället en uppmjukning av priskontrollen borde komma till stånd, medan å andra sidan landsorganisationen ansett, att ytterligare skärpningar i prisregleringsbestämmelserna borde vidtagas i syfte att öka priskontrollens effektivitet.

Enligt min mening är det angeläget att bestämmelserna rörande priskontrollen utformas på sådant sätt, att kontrollen smidigt kan anpassas efter de aktuella förhållandena. I nuvarande läge synes det vara av särskild betydelse att prisstoppbestämmelserna, vilka enligt gällande prisregleringslag äro av förhållandevis begränsad räckvidd, utvidgas i syfte att möjliggöra ett förhindrande av ogynnsamma förändringar i produktionen. Då denna synpunkt tillgodosetts i priskontrollnämndens förslag om skärpning av föreskrifterna rörande sänkning av stoppris och prisfastställelse i samband med en spärr i utövningen av viss verksamhet och då dessa ändringar jämväl i övrigt synas motiverade, tillstyrker jag, att desamma genomföras. Vad särskilt angår förslaget om utvidgning av den nu gällande bestämmelsen om försäljningsspärr beträffande förnödenhet att omfatta jämväl utförande av eller

erbjudande att utföra viss tjänst vill jag framhålla, att ehuru något större utrymme för tillämpning av denna utvidgade spärregel av praktiska skäl knappast förefinnes, regeln i fråga dock torde kunna bli av viss betydelse.

Den av landsorganisationen förordade ytterligare skärpningen av nu berörda bestämmelser är jag icke beredd att taga ställning till i detta sammanhang.

Såsom understrukits under remissbehandlingen är det angeläget, att de av mig förordade nya bestämmelserna rörande priskontrollen tillämpas på sådant sätt, att några produktionshämmande verkningar icke inträda. Självfallet bör bemyndigande att förordna om sänkning av stoppris eller om prisfastställelse i samband med spärr i utövning av viss verksamhet lämnas av Kungl. Maj:t från fall till fall.

Vidare anser jag mig böra förorda det av priskontrollnämnden framlagda förslaget om förlängning av längsta prisstopptiden från tre till sex månader.»

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Motionerna.

Motionärerna ha i motionerna framställt följande *yrkanden*.

I de likalydande motionerna I: 112 och II: 193 föreslås, »dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om omedelbara åtgärder för en effektivisering och skärpning av den statliga priskontrollen liksom för en demokratisering av priskontrollnämndens sammansättning, dels ock att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning om den statliga priskontrollens framtid och fortsatta organisation».

I motionerna I: 324 och II: 478, vilka äro likalydande, hemställas, »att riksdagen vid behandling av propositionen nr 257 med förslag till prisregleringslag måtte *dels*, med bifall till förslaget i denna del, besluta att 2 §, 9 §, 11 § 3 mom. samt 17 § första stycket måtte utgå ur gällande prisregleringslag, *dels* avslå förslaget till ändringar i sistnämnda lag i övrigt, *dels ock* — med beaktande av i motionerna framförda synpunkter — förorda en smidigare tillämpning av lagen, så att bättre prisrelationer åstadkommas och gynnsammare förutsättningar skapas för produktion av nödvändighetsvaror».

Motionärerna i motionen II: 479 hemställa, att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts proposition nr 257 med tillägget att i lagen intages en bestämmelse om produktionstvång i enlighet med i motionen angivna riktlinjer samt att utskottet måtte formulera en sådan bestämmelse jämte erforderlig ansvarsbestämmelse.

Vid 1946 års riksdag väcktes två likalydande motioner, nr 188 i första kammaren av herrar Öhman och Linderot och nr 268 i andra kammaren av herr Hagberg i Luleå m. fl., i vilka motioner yrkades att riksdagen i skri-

velse till Kungl. Maj:t skulle begära, att den statliga priskontrollen skulle bestå och framför allt inriktas på att bryta monopolprissättning, för vilket ändamål gällande prislagstiftning måste anpassas till de förändrade förhållandena, priskontrollapparaten effektiviseras och en demokratisering av framför allt priskontrollnämndens sammansättning äga rum.

Första kammarens andra tillfälliga utskott uttalade i sitt utlåtande nr 13 i anledning av den inom kammaren väckta motionen, att frågan om behovet av att bibehålla priskontrollen efter den 30 juni 1947, till vilken dag prisregleringslagen förlängts, finge bliva beroende av hur förhållandena vid denna tidpunkt gestaltade sig. Om priskontrollen då ansåges böra bibehållas, finge därvid jämväl tagas under omprövning frågan om en effektivisering av densamma samt om en mera allsidig representation inom priskontrollorganen. Utskottet, som i övrigt hänvisade till det av riksdagen godkända förslaget till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd. Denna hemställan bifölls av kammaren.

Till samma hemställan nådde andra kammarens tredje tillfälliga utskott fram i sitt utlåtande nr 13 i anledning av den inom andra kammaren väckta motionen. Utskottet framhöll, att priskontrollen i dess nuvarande gestaltning vore en helt krisbetonad företeelse. I motionen hade den införts i ett större sammanhang och givits en annan uppgift, nämligen att hindra en av monopolistiska sammanslutningar inom näringslivet påverkad prispolitik. Genom det särskilda kontrollorgan, som komme att inrättas enligt den föreslagna lagen om övervakning av konkurrensbegränsning, torde visst material ha hunnit insamlas, då priskontrollen kunde väntas ha blivit obehövlig för sina nuvarande uppgifter. Det syntes utskottet därför lämpligt att avvakta, huru förhållandena efter nämnda förändringar komme att gestalta sig. Vid dylikt förhållande fann utskottet ej anledning ingå på frågan om priskontrollnämndens sammansättning. Andra kammaren biföll utskottets hemställan, att motionen icke skulle föranleda någon kammarens åtgärd.

Över motionen II:193 till innevarande riksdag har andra kammarens andra tillfälliga utskott inhämtat *yttranden* från kommerskollegium — som överlämnat yttranden jämväl från dels samtliga handelskamrar dels ock Sveriges grossistförbund och kooperativa förbundet — statens livsmedelskommission samt statens priskontrollnämnd, varjämte Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbundet, kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, landsorganisationen i Sverige, Sveriges lantbruksförbund och riksförbundet landsbygdens folk beretts tillfälle yttra sig över motionen. Från samtliga remissinstanser ha inkommit yttranden, som överlämnats till andra lagutskottet.

Motionärernas hemställan har i väsentliga delar avstyrkts i samtliga yttranden utom i landsorganisationens, vilken tillstyrkt de båda senare av motionens tre yrkanden.

Vad först angår kravet på omedelbara åtgärder för en effektivisering och skärpning av den statliga priskontrollen har detta i ett flertal yttranden avvisats med hänvisning till de av priskontrollnämnden uppgjorda och i förevarande proposition för riksdagen framlagda förslagen till ändring i prisregieringslagen. Yttranden av sådan innebörd ha avgivits av *priskontrollnämnden*, *livsmedelskommissionen*, *kooperativa förbundet*, *industriförbundet* och *landsorganisationen*.

Vid sidan av denna omständighet ha *priskontrollnämnden* och *landsorganisationen* pekat på den intensifiering av priskontrollnämndens verksamhet, som kommit till stånd därigenom, att den lokala prisövervakningen i slutet av föregående år omorganiserades. Enligt den nya organisationen omhändertog prisombuden prisövervakningen på de områden, varåt priskontoren tidigare framför allt ägnat sig, nämligen detaljhandeln med livsmedel, beklädnad och bränsle, medan däremot priskontoren i huvudsak skulle frigöras för uppgifter på andra angelägna men svårkontrollerbara områden av näringslivet.

I ett stort antal yttranden ha å denna fråga också anlagts mera allmänna synpunkter. För sin del har *priskontrollnämnden* anfört följande:

Nämnden vill understryka att effektivisering och skärpning av priskontrollen icke i och för sig kan utgöra ett tillräckligt vapen i kampen mot inflationen. Även en intensifierad priskontroll måste, för att stabiliseringspolitiken skall kunna effektivt genomföras, samordnas med andra åtgärder, ingående som led i en konsekvent antiinflationistisk ekonomisk politik. Icke minst måste härvid beaktas det ömsesidiga sambandet mellan priser och löner. De nuvarande lönestegringstendenserna göra det alltmer vanskligt att upprätthålla prisstoppolitiken. Lönestegringar ha redan på vissa områden måst tillåtas slå igenom i prisstegringar och i andra fall har otvivelaktigt på olika vägar en s. k. dold prisstegring kommit till stånd. Det bör beaktas att vid en ytterligare skärpning av priskontrollen på sådana områden, där priskontroll är möjlig att med högre grad av effektivitet upprätthållas, kommer, om å andra sidan icke andra, generellt verkande inflationsbekämpande åtgärder samtidigt insättas, inflationstrycket på de mer svårkontrollerbara sektorerna av marknaden och dämmed snedvridningen av priser och produktion att än ytterligare ökas. Vid en skärpning av priskontrollen är det också av väsentlig vikt att denna icke erhåller en sådan utformning, att den verkar produktionshämmande och sålunda fördröjer den avveckling av priskontrollen, som nämnden ur principiella synpunkter anser önskvärd. En effektivisering och skärpning av priskontrollen måste därför, såsom motionärerna framhålla och vilket nämnden för sin del vill understryka, förenas med ökade krav på smidighet.

Landsorganisationen gör för sitt vidkommande följande uttalande:

Det är otvivelaktigt riktigt, att nödvändigheten av en effektivare priskontroll för närvarande är större än någonsin. Konferensen mellan regeringen och partiledarna om den ekonomiska politiken och det av regeringen framlagda antiinflationsprogrammet vittna härom. Enighet synes även i stort sett ha rått om nödvändigheten av fortsatt priskontroll samt om önskvärdheten av att i olika hänseenden göra denna kontroll effektivare. Enär regeringen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och givit den en central plats i sitt ekonomiska handlingsprogram synes frågan enligt landsorganisationens upp-

fattning inte för närvarande behöva bli föremål för en särskild riksdagens åtgärd.

Industriförbundet framhåller, att de maktmedel, som ställts till priskontrollens förfogande, torde ha utnyttjats i all rimlig utsträckning. Att prisstegringar ändock i vissa fall måst accepteras, berodde icke på att priskontrollens resurser varit otillräckliga. Anledningen hade uppenbarligen varit den, att det allra minst i nuvarande läge vore möjligt att hejda varje prisstegring enbart medelst priskontroll. Ännu viktigare vore härvid åtgärder för att öka varutillgången och begränsa köpkraften. Därförutan komme en skärpning av priskontrollen väsentligen att ha till följd, att de redan förefintliga tendenserna till dolda prisstegringar förstärktes. Även *grossistförbundet* har som sin uppfattning framhållet, att den statliga priskontrollens uppgift som värn mot inflatoriska prisstegringar huvudsakligen kan få en fördröjande verkan. Åt liknande synpunkter har *riksförbundet landsbygdens folk* givit uttryck.

I åtskilliga yttranden har framhållits vikten och behovet av en ökad smidighet hos priskontrollens åtgärder samt önskvärldheten av att priskontrollens avveckling började förberedas. Att under dylika omständigheter vidtaga skärpande ändringar i prisregleringslagen anser *hantverks- och småindustriorganisationen* icke böra ifrågakomma.

Köpmannaförbundet har understrukit, att en väsentlig förutsättning för en effektiv priskontroll vore att de, som vore verksamma inom näringslivet — såväl företagarna som deras anställda — omfattade kontrollens principer med förståelse och hyste en allvarlig vilja att underkasta sig de med en sådan kontroll förenade uppoffringarna. Förbundet betonade vidare detaljhandelns ogynnsamma ställning. Denna hade i icke ringa grad blivit lidande på priskontrollen, i det prisstegringar i tidigare led och höjda produktionskostnader icke ansetts böra slå igenom i konsumentpriset. Detaljhandeln hade härigenom i allt vidare kretsar fått bära direkta förluster genom nedskurna marginaler. Enligt köpmannaförbundets mening kunde i nuvarande läge en fortsatt inflation svårigen undvikas genom att kostnadsökningar och prisstegringar förhindrades slå igenom i detaljhandeln och därmed komma till synes i konsumentpriserna. Det torde i stället vara nödvändigt, att priskontrollnämnden genom större smidighet och bättre anpassning i förhållande till dagsläget medgäve av ekonomiska förhållanden motiverade prisstegringar, så att landets produktion av konsumtionsvaror komme i rätta banor och missanpassning i tillgång och efterfrågan reducerades.

Med erkännande av priskontrollens nödvändighet under krigsåren ha dess skadliga verkningar påtalats i några yttranden. *Handelskammaren i Göteborg* har t. ex. uttalat den meningen, att priskontrollen under vissa omständigheter medverkade snarare till att fastlåsa priserna i högre lägen än till att sänka dem. Det torde enligt handelskammaren vara oomtvisteligt, att sådana företeelser icke vore ovanliga. Det förekomme ock, att under inflytande av prisregleringen importörerna godloge anbud till högre priser, än som skulle vara fallet vid fri prisbildning. *Grossistförbundet* har i sitt yttrande

lämnat närmare exempel på sådana ogynnsamma verkningar av priskontrollen och anför:

Det har i ett flertal fall, särskilt inom textilbranschen, kunnat påvisas, att de av priskontrollnämnden meddelade pridföreskrifterna, så snart behovstäckningen beträffande ett visst varuslag blivit tillfredsställande, verkat konserverande på prisnivån och förhindrat prissänkningar, som omedelbart skulle ha givit sig till känna, om nämndens prisnoteringar eller kalkylbestämmelser slopats. Som exempel kan nämnas artikeln nylonstrumpor. På denna vara hade priskontrollnämnden på sin tid fastställt ett högsta importpris av USA \$ 18,50 per dussin, vilket under en ganska avsevärd tidrymd kom att gälla såsom ett »normalpris» för importen överhuvud taget. Detta »normalpris» tillämpades i själva verket även sedan de ökade leveransmöjligheterna i Amerikas förenta stater motiverat en prissänkning. Först på senaste tiden har en ganska kraftig prisreduktion skett på marknaden, så att importpriset för närvarande är ca \$ 13:— per dussin. Det är ett faktum, att prissänkningen skulle ha kommit betydligt tidigare, för den händelse den statliga priskontrollen på denna artikel icke bibehållits så länge som skett. Ytterligare exempel av liknande slag kunna påvisas, särskilt inom textilbranschen.

Som en skadlig följd av priskontrollnämnden har av flera remissinstanser, däribland *Stockholms handelskammare*, angivits produktionens nuvarande felinriktning, som borde föranleda en uppmjukning av priskontrollen. Även *Skånes handelskammare* har framhållit, att priskontrollens bristande smidighet försvårat erforderlig ökning av produktionen av nödvändighetsvaror.

Motionärernas yrkande om en demokratisering av priskontrollnämndens sammansättning har tillstyrkts av *landsorganisationen*, som därvidlag anför:

I motionen påtalas med rätta olämpligheten i priskontrollnämndens nuvarande sammansättning. Det är även landsorganisationens uppfattning, att de breda konsumentintressena äro underrepresenterade i nämnden. Om priskontrollen skall fylla sin allt svårare uppgift att hålla tillbaka prisstegrings-tendenserna bör representationen för konsumentgrupperna uppenbarligen vidgas betydligt. Landsorganisationen anser denna fråga vara av sådan vikt, att den önskar densamma utbruten ur den större frågan beträffande priskontrollens framtid och fortsatta organisation.

Landsorganisationen hänvisar också till första kammarens andra tillfälliga utskotts förutnämnda utlåtande vid fjorårets riksdag.

Sveriges lantbruksförbund har ifrågasatt, om det vore lämpligt att på nuvarande stadium av nämndens verksamhet företaga någon ändring av nämndens sammansättning, men har i och för sig icke något att erinra mot att en bättre numerär balans åstadkommes mellan företrädarna för jordbruksbefolkningens och övriga yrkesgruppers intressen. *Riksförbundet landsbygdens folk* har preciserat detta önskemål till att en tredjedel av nämndens ledamöter skulle vara jordbrukare.

Industriförbundet har ställt sig kritisk till motionärernas krav på denna punkt. En urvalsprincip innebärande, att nämnden skulle rekryteras med representanter för de olika politiska partierna kunde svårligen förlikas med

de krav på insikt och erfarenhet i ekonomiska och industriella frågor, som i första hand måste ställas på nämndens ledamöter. Även *handelskammaren i Gävle* har ansett en politisering av nämndens sammansättning icke komma att bidra till en ökning av dess kapacitet utan snarare få motsatt verkan.

Kommerskollegium har anslutit sig till vad bl. a. *handelskammaren i Göteborg* anfört i denna fråga. Denna säger sig hysa den uppfattningen att de relativt goda resultat, som nämnden hittills kunnat uppnå, i icke ringa grad berodde därav, att nämnden i viss utsträckning till förfogande haft personal, som tidigare varit verksam inom olika delar av näringslivet. Handelskammaren fortsätter:

Den kunskap om de praktiska förhållandena inom olika branscher, vilken på detta sätt tillförts nämnden, torde ha varit till ovärderlig nytta vid prisregleringens genomförande och övervakning. Ett nytt prisorgan, sammansatt enligt de principer motionärerna i den föreliggande motionen synas vilja genomföra, skulle enligt kammarens mening ha mycket mindre möjligheter än den nuvarande nämnden att komma till rätta med problemen. Nackdelen med rekryteringen av personal från näringslivet har givetvis varit, att risk funnits att i enskilda fall ovidkommande intressen och konkurrenssynpunkter kunnat spela in. Huruvida sådana fall verkligen förekommit undandrar sig handelskammarens bedömande, men kammaren är ändock av den uppfattningen, att dylika risker ha måst tagas med hänsyn till de fördelar som arrangemanget medfört i övrigt.

Kooperativa förbundet har slutligen för sin del anmärkt, att ett avgörande beträffande nämndens sammansättning helt ankomme på Kungl. Maj:t, som hade att tillse, att de för uppdragen i fråga sakligt bäst kvalificerade toges i anspråk.

Motionärernas hemställan om skyndsamt utredning om den statliga priskontrollens framtid och fortsatta organisation har tillstyrkts av *landsorganisationen*, som efter att ha hänvisat till sitt yttrande till andra kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1946 års riksdag därom anfört:

Någon form av priskontroll bör bestå även sedan det av aktuella försörjningssvårigheter betingade knapphetsläget efterföljts av en mera normal relation mellan varutillgång och efterfrågan. Den omständigheten att tidpunkten för en dylik normalisering och därmed för den från skilda håll påyrkade avvecklingen av priskontrollen ter sig nu mera avlägsen än för något år sedan utgör enligt *landsorganisationens* uppfattning inte skäl nog att längre uppskjuta det principiella avgörandet om priskontrollens framtida organisation.

Landsorganisationen kan inte dela den uppfattning om denna fråga som kom till uttryck i utskottsutlåtandena över fjolårets här flera gånger omnämnda motion, nämligen att resultaten och erfarenheterna av den nya lagstiftningen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet borde avvaktas innan andra åtgärder vidtoges. Den monopolövervakningsbyrå inom *kommerskollegium* som nyligen påbörjat sin verksamhet är övervägande en registreringsmyndighet och några erfarenheter, som kunde tjäna till vägledning beträffande den fortsatta priskontrollen, torde genom denna verksamhet näppeligen kunna vinnas. Hela den icke-monopolistiska pris-

sättningen är ju för övrigt undandragen denna verksamhet. Landsorganisationen ämnar vid en senare tidpunkt återkomma till frågan om samhällets kontroll över den monopolistiska prissättningen.

Landsorganisationen vidhåller sin ståndpunkt, att den fulla sysselsättningens politik förutsätter, att samhället även i fortsättningen — och oavsett ett speciellt knapphetsläge — får möjlighet att effektivt ingripa reglerande i prisbildningen. En avveckling av den statliga priskontrollen kan inte återge prisbildningen den funktion som den fyllt i det gamla samhället av liberalistisk prägel. Stora områden av det ekonomiska livet äro genom samhällets egna åtaganden undandragna den fria prisbildningsprocessen. Här kan erinras om bostadsproduktionen och jordbruket. Inom andra områden har näringslivet självt sört för att sätta den fria prisbildningen ur funktion. Inte ens den mest minutiösa statliga kontroll förmår helt neutralisera de tendenser till konkurrensbegränsning som uppkomma i ett högt utvecklat och starkt differentierat folkhushåll. Det är alldeles riktigt som en av landets främsta nationalekonomer, professor Erik Lundberg, härom året konstaterade i en tidskriftsartikel: »Överhuvud taget går tendensen alltmer bestämt i riktning mot att begränsa prisets marknadsreglerande funktioner och i stället ge det huvuduppgiften som inkomstreglerande instrument.» Antingen man önskar denna utveckling eller inte får man räkna med den som en realitet. Priskontrollen får därmed i framtiden en annan funktion än för närvarande. Landsorganisationen ser i intensifierad rationalisering och effektivisering av näringslivet det viktigaste medlet för en fortsatt höjning av nationalinkomsten och därmed de breda massornas levnadsstandard. I en nyligen till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har landsorganisationen erbjudit sin aktiva medverkan i en omfattande och samordnad utredningsverksamhet av olika näringsgrenars strukturproblem. En ur fackföreningsrörelsens synpunkt självklar förutsättning är härvid, att de resultat som denna verksamhet kan väntas leda till även böra komma konsumenterna tillgodo i form av sänkta priser. De olika branschutredningarna torde visserligen inte själva komma att syssla med prisfrågor, men för att trygga resultatet av utredningsarbetet kommer någon form av priskontroll att erfordras. Denna måste, såsom framhållits i landsorganisationens yttrande över fjolårets motion beträffande priskontrollen, bli aktivare, rörligare och smidigare än den nuvarande.

I sitt omnämnda yttrande tog landsorganisationen inte ställning till formerna för denna permanenta priskontroll. Tidpunkten närmar sig emellertid, då ett dylikt ställningstagande från statsmakternas sida inte bör uppskjutas längre. Inte minst med hänsyn till de stigande svårigheterna att knyta lämplig personal till priskontrollnämnden och den ur effektivitetssynpunkt ogynnsamma livliga personalomsättning vid nämnden som under senare tid kunnat konstateras förefaller det lämpligt att till allsidig prövning taga upp hela frågan om priskontrollens framtida organisation. Härvid borde prisbildningens roll i ett samhälle med full sysselsättning göras till föremål för utredning, förhållandet mellan pris- och monopolkontrollen klarläggas samt i anslutning härtill förslag till ny prisregleringlag och härför lämplig organisation utarbetas.

Priskontrollnämnden har intagit en motsatt ståndpunkt och avstyrker tillståndet av en dylik utredning. Efter att ha erinrat om sin redan tidigare uttalade principiella ståndpunkt att en permanent statlig priskontroll icke bör förekomma anför nämnden, att den icke funnit skäl frånga denna uppfattning, och fortsätter:

Statlig priskontroll blir gärna ett osmidigt och schematiskt verkande instrument för prisbildning som lätt leder till stelhet i det ekonomiska livet och till konserverande av prisrelationer som icke äro marknadsmässigt betingade och därmed till snedvridning av produktionen. Underskridande av »officiella» priser uppfattas ofta såsom ett avstående från ett pris och en vinst som priskontrollmyndigheten funnit skäligen. Priserna följas därför i allmänhet, även om ett underskridande i och för sig vore kostnadsmässigt eller eljest motiverat. Nämnden är av den bestämda övertygelsen att konkurrensen under normala förhållanden verkar som hårdare prisregulator och ger effektivare resultat än vad som är möjligt för statlig priskontroll. Nämnden hävdar sålunda att priskontrollen bör avvecklas i den mån en rikligare varuförsörjning skapar förutsättningar för en sådan konkurrens att avvecklingen kan ske utan risk för prisutvecklingen. Däremot böra givetvis konkurrensbegränsningar i form av karteller o. s. v., såsom nämnden framhållit i sitt ovan berörda föregående år avgivna yttrande, underkastas kontinuerlig övervakning från samhällets sida. Ett särskilt organ härför har nyligen inrättats inom kommerskollegium, monopolutredningsbyrån.

Nämnden tillägger:

Den av motinärerna begärda utredningen om den statliga priskontrollens framtid synes emellertid icke kunna bedömas som ett isolerat spörsmål. Uppställandet av full sysselsättning som målsättning för den ekonomiska politiken och prisets nya funktion att i allt högre grad bliva ett inkomstreglerande instrument äro två omständigheter av väsentlig betydelse för samhällsekonomin och utformningen av den ekonomiska politiken på längre sikt. Frågan om priskontroll blir ur en vidare synpunkt blott ett delproblem i det större spörsmålet om de ekonomiska utvecklingstendenserna och den ekonomiska politiken. Utifrån sin principiella inställning är nämnden för sin del av den uppfattningen att en ekonomisk politik bör eftersträvas, så avvägd att den icke fordrar allmän priskontroll som komplement. Det måste vidare ifrågasättas huruvida icke permanent priskontroll för att kunna effektivt genomföras även kräver viss reglering av produktion och konsumtion.

Den begärda utredningen skulle således blott kunna ingå som ett led i en vittsyftande utredning av det större problemkomplexet om utvecklingstendenserna inom samhällsekonomin, dess framtida struktur och den ekonomiska politikens därav betingade allmänna utformning på längre sikt. Förutsättningar för en utredning av sådan art, vilken jämväl skulle behöva inbegripa ett studium av tendenserna i världsekonomin och vårt lands ställning i denna, komma emellertid icke att på länge kunna föreligga. Därtill är det nuvarande läget alltför särprägladt av extraordinära efterkrigsförhållanden.

Mot nämndens yttrande har en medlem, *ledamoten Lind*, reserverat sig. Denne har bl. a. anfört:

Naturligtvis kan priskontroll icke betraktas som ett spörsmål skilt från samhällsekonomiens allmänna utvecklingstendenser. Sammanställningen med den fulla sysselsättnings problemställningar exemplifierar ju den uppfattningen. Men att konstatera sådana beröringspunkter kan näppeligen vara ett avgörande skäl mot att söka bringa ökad klarhet i hur priskontrollen borde utgestaltas för att kunna tjäna en eftersträvd full sysselsättning i olika lägen.

Nämndmajoriteten har i här berörda sammanhang även ifrågasatt om inte permanent priskontroll skulle komma att kräva t. o. m. ingående reglering

av produktion och konsumtion. Då man inte redovisat någon motivering för detta antagande kan det ju inte betraktas som sakligt bärande utan endast som ett påstående.

I fråga om det andra uppgiftsområdet för fortsatt priskontroll — medverkan i kampen mot monopolistisk prisbildning — förbigår nämndens majoritet enligt min mening grundsynen i motionärernas argumentering. Den synes mig gå ut på att fortsatt priskontroll i dessa stycken fungerade som ett samhällets beredskapsinstrument. Prisingripandena skulle följaktligen utspelas där monopolistisk prissättning uppträdde. Att avvisa detta med en hänvisning till att konkurrensen under normala förhållanden verkar som en hårdare prisregulator är att gå på sidan om motionärernas utgångspunkt. Dessa ha ju förutsatt prisingripanden när »fri konkurrens» försatts ur spel genom monopolistisk prissättning!

På liknande sätt går nämndmajoriteten enligt min mening på sidan om problemställningen, när den hänvisar ingripanden mot monopolistisk prisbildning till den inom kommerskollegium upprättade monopolutredningsbyrån. Enligt min uppfattning har denna byrå en stor uppgift att fylla. Men i här berörda sammanhang anmäler sig frågan om detta samhällsorgan behöver kompletteras med ett organ som kan stävja monopolistisk prissättning genom föreskrifter att ett högsta pris får uttagas för en monopolprissatt vara.

Monopolutredningsbyråns verksamhet har också i andra yttranden åberopats såsom en faktor av tillräcklig kraft för att motverka monopolistisk prisbildning. *Handelskammaren i Gefle* har framhållit att hos byrån registrerade överenskommelser icke i något fall givit anledning till sådana ingripanden, vartill lagen ger möjlighet. Liknande ståndpunkt intages av *kommerskollegium*, *grossistförbundet*, *köpmannaförbundet* och *lantbruksförbundet*.

Kommerskollegium, *statens livsmedelskommission* och samtliga hörda *näringsorganisationer*, även *lantbruksförbundet* och *riksförbundet landsbygdens folk* ha alla ehuru i skiftande ordalag avstyrkt motionärernas nu ifrågasvarande yrkande med hänvisning till att priskontrollen bör avvecklas, så snart möjlighet därtill gives. Gemensamt för dessa yttranden är att den fria konkurrensen framhålles som ett priskontrollen eller andra statliga ingripanden vida överlägset medel för att åstadkomma en sund prisbildning och förhindra alltför höga priser.

Kooperativa förbundet har hänvisat till sitt synnerligen utförliga yttrande till andra kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1946 års riksdag. Förbundet har där framhållit, att på de områden, där konkurrens bestode mellan olika företag och företagsformer, det i normala tider icke föreläge något som helst behov av en statlig priskontroll. Ett effektivt bekämpande av privatmonopolismen ombesörjdes i det alldeles övervägande antalet fall genom att konkurrens uppstode i den monopoliserade branschen. Den svenska konsumentkooperationen vore inställd på att på all de områden, som överhuvud kunde tänkas lämpa sig för ett konsumentkooperativt ingripande, avskaffa monopolistisk prisbildning. Rörelsen saknade icke heller resurser för att åstadkomma dylika ingripanden. Vissa former av statskontroll över privatmonopolen komme i realiteten endast att innebära en med statskontrollens sken ytterst nödtorftig kamouflerad företagardiktatur över konsumenterna.

Utskottet.

Med utgången av innevarande juni månad utlöper giltighetstiden för den nuvarande prisregleringslagen. Det är uppenbart och knappast föremål för delade meningar, att även efter nämnda tidpunkt kommer att föreligga behov av fortsatt priskontroll. Det torde närmast förhålla sig så, att under trycket av ett tilltagande inflationshot den priskontrollerande verksamheten under den närmaste tiden kommer att få ökad betydelse som ett medel i kampen mot denna fara.

Allteftersom man mer och mer avlägsnar sig från den tidpunkt, då de nuvarande prisreglerande stadgandena trädde i kraft ökas behovet av att ur lagstiftningen borttaga sådana bestämmelser, vilka på ett eller annat sätt hänföra sig till då rådande förhållanden. Bestämmelserna komma i annat fall att bli svåra eller omöjliga att tillämpa och giva icke möjlighet till den anpassning och smidighet i priskontrollens verksamhet, som efterlysts i motionerna I: 324 och II: 478 samt av ett flertal remissinstanser.

Utskottet biträder därför de av departementschefen förordade förslagen om vidgade möjligheter att besluta om skälig sänkning av stoppris samt om förbud mot förnödenhets försäljning och saluhållande eller mot tjänsts utförande och erbjudande i samband med fastställelse av pris för förnödenheten eller tjänsten. Om önskad smidighet härvid skall kunna erhållas och nödig rationalisering av företagen framkallas, torde vara nödvändigt, att det även gives befogenhet att meddela individuella föreskrifter avseende viss säljare eller företagare.

Även den föreslagna förlängningen av längsta prisstopptiden från tre till sex månader finner utskottet motiverad. Icke heller har utskottet något att erinra mot de övriga i propositionen föreslagna ändringarna i prisregleringslagstiftningen. På av priskontrollnämnden anförda skäl synas ändringarna i lagstiftningen böra föranleda, att den nuvarande prisregleringslagen ersättes med en ny.

Vad angår det i propositionen föreslagna slutstadgandet till den nya lagen torde dock däri böra företagas den jämkningen, att det uttryckligen utsäges, att 16 § i lagförslaget, som innehåller en hänvisning till reglerna om vittnesjäv i 17 kap. 11 § gamla rättegångsbalken, icke skall äga giltighet längre än t. o. m. utgången av 1947, från vilken tidpunkt den nya rättegångsbalken träder i kraft. På detta sätt torde bäst undvikas, att tvekan uppstår, huruvida stadgandet i 11 § lagen den 20 december 1946 om införande av nya rättegångsbalken — att vad i *äldre* lag är stadgat om vittnesmål av den, som förordnats att förrätta offentligt tjänsteärende, skall upphöra att gälla — avser även 16 § i den nya prisregleringslagen.

Utskottets tillstyrkan av det framlagda lagförslaget innebär tillika, att utskottet avstyrker i motionerna I: 324 och II: 478 framställda yrkanden dels om bibehållande av nu gällande prisregleringslag med vissa ändringar dels ock om avslag å propositionens övriga ändringsförslag.

Enligt andra stycket i slutstadgandet till nuvarande prisregleringslag gäller med stöd av 1 § samma lag meddelat förordnande, att vad i 2—10 §§ i lagen stadgas skall äga tillämpning, ej längre än lagen äger giltighet. Då den nuvarande lagens giltighetstid utgår den 30 juni 1947, utlöper även förordnandet. Utskottet har ovan givit tillkänna sin inställning till frågan om nödvändigheten av fortsatt priskontroll. Det är sålunda erforderligt, att förordnande utfärdas om tillämpning av den nya lagens regler från och med den 1 juli 1947 tills vidare. För sådant förordnande erfordras emellertid riksdagens samtycke. Utskottet vill därför föreslå riksdagen att lämna Kungl. Maj:t sådant samtycke, varigenom Kungl. Maj:t sättes i stånd att meddela ifrågavarande förordnande.

I motionerna I: 112 och II: 193, som väckts före propositionens avlämnande, ha påyrkats omedelbara åtgärder för en effektivisering och skärpning av den statliga priskontrollen. Enligt vad som anföres i den senare väckta motionen II: 479 ha dessa krav icke blivit helt tillgodosedda genom propositionen. I sistnämnda motion påyrkas därför, att i det framlagda förslaget till ny prisregleringslag intages en bestämmelse om produktionstvång, innebärande, att de prisreglerande myndigheterna finge rätt att förbjuda inskränkning i eller inställande av produktion samt att ålägga företaget att framställa varor till fastställt pris.

Kravet om produktionstvång har föranletts av den förskjutning i produktionen från strängt priskontrollerade nödvändighetsvaror till mindre noggrant kontrollerade varor av mera umbärlig natur, som blivit en följd av priskontrollens hittillsvarande inriktning. Utskottet vill emellertid icke i förevarande sammanhang taga ställning till frågan, huruvida för att erhålla en mera ändamålsenlig inriktning av produktionen ytterligare bestämmelser om produktionstvång böra införas utöver de möjligheter till sådana ingripanden, som allmänna förfogandelagen redan nu öppnar. I första hand torde böra övervägas, om icke missförhållandena i förevarande hänseende i viss utsträckning skulle kunna avhjälpas genom utnyttjande av de medel, som den föreslagna prisregleringslagen ställer till priskontrollens förfogande. Utskottet har observerat, att priskontrollnämnden ofta vid prissättning för varor, som produceras av ett och samma företag, följt den principen att beskära vinstmarginalen för en produkt, som kan betecknas som nödvändighetsvara, medan för andra artiklar lämnats avsevärt större vinstmarginaler. Även om en dylik prissättning kan ha stort fog för sig ur vissa synpunkter, synes den dock i avsevärd grad medverka till den påtalade snedvridningen av produktionen.

Med hänsyn till vad senast anförts kan utskottet icke tillstyrka yrkandet i motionen II: 479 om att i prisregleringslagen införa regler om tvångsproduktion. Utskottet finner heller icke erforderligt att utöver vad i propositionen föreslagits nu påkalla ytterligare skärpande åtgärder.

I motionerna I: 112 och II: 193 ha även framställts krav om »en demokratisering av priskontrollnämndens sammansättning», vari motionärerna när-

mast inlägga önskemål om en ökad representation inom nämnden för konsumentintressena.

Vid överväganden om nämndens sammansättning måste givetvis i främsta rummet beaktas, att nämnden blir ett funktionsdugligt organ med möjlighet att väl fullgöra sina ansvarsfulla och betydelsefulla uppgifter. Med denna ståndpunkt låter sig säkerligen väl förena att tillgodose konsumenternas berättigade krav på representation inom nämnden. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t — särskilt med hänsyn till priskontrollens sannolikt tilltagande betydelse — har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, och anser därför någon riksdagens åtgärd i detta hänseende icke vara erforderlig.

Vad härefter angår frågan om den statliga priskontrollens framtid och fortsatta organisation ha meningarna härom varit delade bland remissinstanserna. Å ena sidan ha från de hörda statliga myndigheterna ävensom näringsorganisationerna framhållits, att behov av en statlig priskontroll icke föreläge under normala tider. Den fria konkurrensen har ansetts vara ett priskontrollen överlägset medel för undvikande av för höga priser. I den mån en fri prisbildning omintetgjordes av monopolistiska företeelser, hade man anledning räkna med att genom den nyinrättade monopolutredningsbyråns verksamhet en sådan olämplig prisbildning skulle i allt väsentligt motverkas.

Häremot har från landsorganisationens sida med skärpa understrukits, att den fulla sysselsättningens politik förutsatte, att samhällets organ även i fortsättningen finge möjlighet att effektivt ingripa reglerande i prisbildningen.

Den nuvarande priskontrollen har tillkommit som ett medel att förhindra prisstegringar i ett varuknapphetstillstånd och utgör sålunda framför allt ett medel i kampen mot inflationen. Så länge spänningen mellan varutillgången och tillgången på penningmedel icke blivit alltför stor, har priskontrollen uppenbarligen goda möjligheter att fylla denna sin funktion. I den mån faran för inflation fortbestår, synes priskontrollens uppgifter och mål höra förbliva oförändrade. Frågan om vilka uppgifter priskontrollen kan få i ett framtida samhälle, där inflationshotet eliminerats, synes utskottet med hänsyn till det nuvarande läget vara alltför tidigt väckt.

Såsom priskontrollnämnden utförligt motiverat kommer frågan om priskontrollens fortbestånd endast att bliva ett delproblem i det större spörsmålet om de ekonomiska utvecklingstendenserna och den framtida ekonomiska politiken. Att till särbehandling upptaga den detalj i problemkomplexet om den framtida samhällsekonomin, som statlig kontroll av prisbildningen får anses utgöra, torde för närvarande knappast vara lämpligt. Utskottet kan därför icke tillstyrka den i motionerna I: 112 och II: 193 begärda utredningen av denna fråga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen fram-

lagda förslaget till prisregleringslag — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att första stycket i slutstadgandet erhåller följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 samt gäller till och med den 30 juni 1948, dock att 16 § skall äga giltighet endast till och med den 31 december 1947.

B. att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:t sitt samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § i den föreslagna prisregleringslagen förordnar, att vad i 3—11 §§ samma lag stadgas skall äga tillämpning från och med den 1 juli 1947 tills vidare;

C. att motionerna I: 112 och II: 193, I: 324 och II: 478 samt II: 479, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 juni 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Forslund, Löfvander, Sten, Nils Elowsson och Carl Eric Ericsson;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås, Hellbacken, Ryberg, Holm, Håstad, Lundberg, Holmberg och fru Sandström*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Carl Eric Ericsson* och *Håstad*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha denna lydelse:

Utskottet hyser uppfattningen att en fortsatt priskontroll under nuvarande förhållanden är nödvändig som ett led i bekämpandet av inflationen. Så länge en priskontroll är behövlig för att hålla prisstegringen tillbaka, bör den enligt utskottets mening också göras effektiv. Inte minst av sociala skäl och för att förebygga att enskilda till följd av varubristen skola tillskansas sig oskäligen vinster är en priskontroll i nuvarande abnorma läge av behovet påkallad.

Emellertid kan kravet på priskontrollens effektivitet inte drivas så långt, att dess tillämpning skulle innebära ett ytterst ingripande byråkratiskt reglerande eller hämma den i nuvarande varuknapphet nödvändiga produktionen eller motverka en smidig anpassning av prisutvecklingen. Utskottet är av den uppfattningen, att det nu framlagda förslaget till ny och skärpt prisregleringslag trots dess syftemål att effektivisera priskontrollen kan få de ogynnsamma verkningar, som nyss angivits. Den formella omarbetningen av 1942 års lag, som Kungl. Maj:ts förslag innefattar, kan utskottet godtaga. Däremot vill utskottet, i anslutning till motionerna I: 324 och II: 478, avstyrka införande dels av en rätt att förordna om sänkning av stoppris för visst företag, dels av en generell rätt att utfärda förbud mot försäljning eller saluhållande av viss förnödenhet respektive utförande eller erbjudande av viss tjänst annat än till godkända priser. Vad den förra skärpningen beträffar, innehåller redan den nu gällande lagen en rätt att individuellt sänka stoppris. Därtill kommer såsom det väsentligaste, att det i längden måste leda till irriterande orättvisor och betänkliga konsekvenser att differentiera priserna allt efter företag, om nu detta ens överhuvud taget i någon större omfattning skulle låta sig göra. Vad utvidgningen av rätten att åsätta spärrpriser angår, synes det utskottet — såsom också näringslivets organisationer framhållit i sina yttranden — uppstå stor fara för att ett utvecklat system med försäljningsförbud eller hot om dylikt kan starkt minska lusten hos företagarna till ökad produktivitet. I bägge de angivna fallen torde förfarandet med normalpris vara tillfyllest. Likaså finna vi det i nuvarande labila prisläge icke klokt eller tillrådligt att såsom Kungl. Maj:t föreslagit utsträcka den längsta prisstoptiden från tre till sex månader. I nu angivna avseenden föreslår utskottet därför, att §§ 6 och 7 i den nya lagen med tillhörande ansvarsbestämmelser erhålla samma lydelse som motsvarande stadganden i den nu gällande lagen.

Utskottet vill vidare, likaledes i anslutning till motionerna I: 324 och II: 478, understryka nödvändigheten av att priskontrollen tillämpas på ett så smidigt sätt, att produktionen och därmed varuförsörjningen på allt sätt främjas. Uppenbarligen har åtstramningen av priserna på vissa nödvändighetsvaror understundom varit så stark, att produktionen i alltför hög grad gått över på mera lyxbetonad tillverkning. Då detta synes utskottet strida mot folkhushållets intressen, vill utskottet betona vikten av att bättre prisrelationer i förevarande hänseende åstadkommas.

Vad angår — — — (lika med utskottet) — — — nya prisregleringslagen.

Enligt andra — — — (lika med utskottet) — — — ifrågavarande förordnande.

Av vad utskottet ovan anfört följer, att utskottet motsätter sig yrkandet i motionerna I: 112 och II: 193 samt II: 479, innebärande bl. a. införande av en rätt för de prisreglerande myndigheterna att förelägga produktionstvång till fastställt pris. Likaledes finner utskottet skäl ej ha förebragts för något så ovanligt som uppställande av särskilda direktiv från riksdagens sida för Kungl. Maj:t angående den priskontrollerande myndighetens sammansätt-

ning. Då utskottet anser att priskontrollsystemet är en övergående nöd-tvungen anordning och blott betingat först av kriget och nu av efterkrigstidens abnorma förhållanden, avstyrker utskottet slutligen det yrkande om utredning angående priskontrollens utformning i den framtida statliga näringspolitiken, som framkommit i motionerna I: 112 och II: 193.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 324 och II: 478 funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till prisregleringslag — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändring, att 6 och 7 §§, 12 § 1 mom. samt första stycket i slutstadgandet erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

6 §.

1 mom. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenhet eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat (prisstopp). Sker efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga.

Föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst *sex* månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst *sex* månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

2 mom. Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst och finnes därefter priset vara högre än som kan anses skäligt, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om skälig sänkning av priset. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

Föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst *tre* månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst *tre* månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

2 mom. Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller har pris å viss förnödenhet godkänts jämlikt 7 § och inträda därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan pris-sänkning. Förordnande som nyss

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

sagts må meddelas beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller beträffande viss företagare. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer må ock meddela förordnande om prissänkning beträffande viss företagare, därest för honom gällande stoppris väsentligt överstiger det gängse priset.

Förordnande som i första stycket sägs gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

7 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att viss förnödenhet icke må försäljas eller saluhållas eller viss tjänst utföras eller erbjudas med mindre priset å förnödenheten eller tjänsten godkänts av myndighet som Konungen bestämmer. Sådan föreskrift må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten.

Har pris godkänts jämlikt första stycket och inträda därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Dylikt förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

7 §.

Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att förnödenhet, som är avsedd att erhålla samma eller liknande användning som den prisreglerade förnödenheten och som icke saluförts inom landet före den dag prisstoppet föreskrevs, icke må under den tid prisstoppet är gällande försäljas eller utbjudas till avyttring med mindre priset å förnödenheten godkänts av myndighet som Konungen bestämmer. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten.

12 §.

1 m o m. Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse såsom grovt, med fängelse eller straffarbete i högst två år straffes

1) den som — — — det fastställda.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

6) den som, med vetskap om att visst pris å förnödenhet eller tjänst godkänts jämligt 7 § eller att pris-sänkning beträffande viss förnödenhet eller tjänst föreskrivits jämligt samma paragraf, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten till högre pris än det sålunda fastställda eller i återförsäljningssyfte för densamma betalat eller förklarar sig villig att betala sådant pris eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten till högre pris än det fastställda eller som, med vetskap om att föreskrift enligt 7 § meddelats beträffande viss förnödenhet eller tjänst, brutit mot föreskriften;

7) den som — — — betydande storlek.

(Slutstadgandet:)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 samt gäller till och med den 30 juni 1948.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 samt gäller till och med den 30 juni 1948, dock att 16 § skall äga giltighet endast till och med den 31 december 1947.

B. att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:t sitt samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § i den föreslagna prisregleringslagen förordnar, att vad i 3—11 §§ samma lag stadgas skall äga tillämpning från och med den 1 juli 1947 tills vidare;

C. att motionerna I: 112 och II: 193, I: 324 och II: 478 samt II: 479, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

2) av herr *Holmberg*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att det i nuvarande läge är av särskild betydelse, att den statliga prispolitiken utformas så, att man även genom denna kan påverka produktionen i önskvärd riktning. Gällande prisregleringslag är uppenbarligen icke ett tillräckligt skydd mot dem, som till egen vinning och utan hänsyn till folkförsörjningens intressen sabotera statsmakternas ekonomiska politik. Utskottet har bland annat observerat konjunkturinstitutets hänvisning till talrika exempel på produktionsomlägg-

ning och andra åtgärder med syfte att pressa upp priserna eller åstadkomma motsvarande resultat genom kvalitetsförsämring. De enormt ökade vinsterna för flertalet ledande bolag och andra företag ge också anvisning om att en betydande prisnedsättning kan ske utan menlig inverkan för näringslivet.

Utskottet biträder därför de av departementschefen förordade förslagen om vidgade möjligheter att besluta om skälig sänkning av stoppris samt förbud mot förnödenheters försäljning och saluhållande eller mot tjänsts utförande och erbjudande i samband med fastställelse av pris för förnödenheten eller tjänsten.

Även den föreslagna förlängningen av längsta prisstopptiden från tre till sex månader finner utskottet motiverad. Icke heller har utskottet något att erinra mot de övriga i propositionen föreslagna ändringarna i prisregleringslagstiftningen.

Utskottet kan däremot icke dela departementschefens uppfattning att det tills vidare måste anstå med de ytterligare skärpningar av priskontrollen, som förordats av landsorganisationen och som föreslagits i motionerna I: 112 och II: 193 samt II: 479. I likhet med landsorganisationen och nyssnämnda motionärer anser utskottet, att priskontrollnämndens sammansättning och framtida uppgifter borde göras till föremål för omedelbar översyn samt att prisregleringslagen kompletteras med bestämmelser om produktionsplikt.

Det torde vara en ganska allmänt förekommande uppfattning, att priskontrollnämnden med sin nuvarande sammansättning icke är representativ för folkmajoritetens meningar och intressen och att nämndens ledamöter till övervägande del företräda en uppfattning, som står i motsättning till den ekonomiska politik som statsmakterna förklarat sig eftersträva. Det kan i dessa avseenden framhållas, att priskontrollnämnden förklarat sig vilja snarast möjligt avveckla hela priskontrollen, medan däremot landsorganisationen och arbetarpartierna avse att göra priskontrollen permanent i den meningen, att samhällsorganen skola tillförsäkras ett avgörande inflytande på prissättning och övrig ekonomisk politik. Utskottet ansluter sig till den sistnämnda målsättningen och anser därför, att nämndens sammansättning omedelbart bör ändras så, att de största befolkningsgrupperna, arbetare, bönder och tjänstemän, tillförsäkras berättigat inflytande. Därigenom skulle man väsentligen eliminera den nuvarande motsättningen mellan priskontrollnämnden och de dominerande folkgruppernas intressen, och därmed skulle man också — såsom landsorganisationen framhåller — befrämja kontrollapparatens funktionsduglighet.

Behovet av en bestämmelse om produktionsplikt har gjort sig starkt gällande under hela den tid priskontrollen försiggått. Detta visas bland annat av konjunkturinstitutets förutnämnda exempel och har ytterligare framhävts av just nu aktuella fall, då företagare saboterat statens produktionspolitik på ett sätt, som inneburit svårbotliga faror för hela folkhushållet. I likhet med landsorganisationen och motionärerna anser utskottet därför, att staten bör utrustas med befogenhet att ålägga företagare att producera varor till visst pris eller — för det fall att företagaren vägrar att efterkomma ett sådant åläggande — driva tillverkningen i statlig regi.

Av det anförda framgår, att utskottet icke ansett sig böra biträda i motionerna I: 324 och II: 478 gjorda yrkandena. Dessa yrkanden baseras nämligen på en principiellt helt annan uppfattning än den som utskottet ovan givit till känna. Sistnämnda motionärer motsätta sig även den skärpning av kontrollen som departementschefen föreslagit, och ett bifall till dessa motioner skulle därför enligt utskottets mening innebära ett ytterligare förvärrande av de missförhållanden, som inträtt genom en hittills allt för ineffektiv priskontroll.

Vad angår — — — (lika med utskottet) — — — nya prisregleringslagen.

Enligt andra — — — (lika med utskottet) — — — ifrågavarande förordnande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen i anledning av motionerna I: 112 samt II: 193 och II: 479 funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till prisregleringslag — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändring, *dels* att i lagförslaget närmast efter 9 § införes en ny paragraf, betecknad 9 a §, av nedan angiven lydelse, *dels ock* att 12 § och första stycket i slutstadgardet erhålla den lydelse i det följande sägs:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

9 a §.

Upphör företagare att frambringa förnödenhet, som han tidigare framställt och som är av vikt för befolkningen eller för produktionen, eller inskränker företagare i avsevärd grad framställning av sådan förnödenhet, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer dels ålägga honom att fortsätta att framställa förnödenheten i den omfattning, som befinnes skälig, dels ock fastställa pris för förnödenheten.

För att tillgodose behov av förnödenhet, som är av vikt för befolkningen eller för produktionen, äger Konungen tillika ålägga företagare, som bedömes äga förutsättning därför, att framställa sådan förnödenhet att försäljas till visst pris.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

12 §.

1 m o m. Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse såsom grovt, med fängelse eller straffarbete i högst två år straffes

1) den som — — — vilseleda myndighet;

10) den som underlåter att fullgöra vad som blivit honom ålagt enligt 9 a § eller som försålt eller saluhållit förnödenhet till högre pris än som fastställts jämlikt samma paragraf.

Lika med — — — skall utgivas.

4 m o m. Fälles företagare till straff jämlikt 1 mom. första stycket 10), må Konungen övertaga äganderätten till det av denne innehavda eller drivna företaget eller viss del därav mot ersättning bestämd enligt reglerna i rekvisitionslagen den 30 juni 1942.

(Slutstadgandet:)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 samt gäller till och med den 30 juni 1948.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 samt gäller till och med den 30 juni 1948, dock att 16 § skall äga giltighet endast till och med den 31 december 1947.

B. att riksdagen måtte lämna Kungl. Majt sitt samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § i den föreslagna prisregleringslagen förordnar, att vad i 3—11 §§ samma lag stadgas skall äga tillämpning från och med den 1 juli 1947 tills vidare;

C. att riksdagen i anledning av motionerna I: 112 och II: 193 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om förändring av priskontrollnämndens sammansättning, så att de stora konsumentgrupperna bli företrädare på ett sådant sätt som ovan angivits, dels ock utredning om formerna för en framtida effektiv priskontroll eller motsvarande åtgärder till skydd för omotiverad hög prissättning; samt

D. att motionerna I: 324 och II: 479 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

3) av herr *Holmbäck* och fru *Sandström*, vilka biträtt utskottets hemställan men ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Det föreligger enligt utskottets mening ett otvivelaktigt behov av priskontroll även efter utgången av juni månad i år, då giltighetstiden för den nuvarande prisregleringslagen utlöper. Den av Kungl. Maj:t föreslagna nya prisregleringslagen med de ändringar av de nuvarande bestämmelserna den innehåller anser sig utskottet kunna tillstyrka. 16 § i lagförslaget bör dock icke äga giltighet längre än till utgången av 1947, då nya rättegångsbalken träder i kraft.

Det är erforderligt, att förordnanden utfärdas om att 3—11 §§ prisregleringslagen skola träda i tillämpning omedelbart. Utskottet föreslår riksdagen att lämna Kungl. Maj:t samtycke till dylikt förordnande.

Utskottet understryker nödvändigheten av att priskontrollnämnden i sin verksamhet tager full hänsyn till de ändrade betingelser, som i olika hänseenden inträtt, sedan den skärpta priskontrollen trädde i tillämpning hösten 1942, och att i överensstämmelse härmed priskontrollen handhaves på ett smidigt sätt. Snedvridning av produktionen måste undvikas. Någon ytterligare skärpning av lagstadgandena om prisreglering, såsom motionsvis ifrågasatts, anser utskottet icke erforderlig. En i näringslivet så djupt ingripande åtgärd som ett införande i prisregleringslagstiftningen av stadganden om produktionstvång anser sig utskottet av olika skäl icke kunna förorda. Enligt utskottets mening finnes icke anledning för riksdagen att lämna särskilda direktiv rörande priskontrollnämndens sammansättning.

Utskottet vill betona, att priskontrollen tillkommit såsom ett medel att bekämpa prisstegringar på grund av varuknapphet. Den utgör nu framför allt ett medel i kampen mot inflationen. I den mån de förutsättningar upphöra, som motiverat införande av den nuvarande priskontrollen, bör den försvinna. Såsom priskontrollnämnden framhållit bör man eftersträva en ekonomisk politik så avvägd, att den icke fordrar allmän priskontroll som komplement. Det saknas därför anledning att göra en undersökning rörande behovet av priskontroll i framtida tänkta lägen.

Med vad ovan angivits har utskottet även besvarat motionerna I: 324 och II: 478, I: 112 och II: 193 samt II: 479.

477991. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1947.